

Nolo episcopari! – „Amíg meg nem lelitek azt az embert”

Kodácsy Tamás

Sárospataki Református Hittudományi Egyetem

ORCID: 0009-0002-9524-0375

Megjelent: 2026. szeptember 7.

Licenc: CC BY 4.0

Absztrakt. Nem kőbe vésett szabály ugyan, de gyakran azt érdemes vezetővé tenni, aki nem akar az lenni. Ézsaiás, Jeremiás, Ámós, Augustinus, Ambrus, Tours-i Márton – sorolhatnánk a példákat a Bibliából és az egyháztörténetből az elhívása elől menekülő, vonakodó jelöltekre. Mi viszont mintha elfelejtettük volna ezt a hagyományt. A református püspökválasztás már hónapokkal a jelölés előtt kampánnyá válik, a közösség feladata pedig lassan arra szűkül, hogy az előre ismert nevek közül válasszon. Pedig az egyház dolga ennél több: nemcsak választani, hanem jelölni is – vagyis közösségként felismerni és megszólítani azokat, akik nem kampányolnak, nem jelentkeznek, és talán maguk sem gondolják, hogy vezetővé kellene válniuk. A nolo episcopari hagyománya és Kálvin elhívástana arra emlékeztet, hogy az egyházi tisztség nem önjelöleléből vagy nyilvánosan hirdetett belső bizonyosságból születik, hanem a közösség külső hívásának és az Isten előtt maradó, a becsvágyat korlátozó titkos elhívásnak a találkozásából.

Kulcsszavak: püspökválasztás; jelölés; elhívás; vocatio arcana; Kálvin János; egyházkormányzás

„Ha vallásunknak a kormányzásról van valamiféle megjegyzése egyáltalán, az nem lehet más, mint a következő: kormányozzon az az ember, aki nem gondolja magáról, hogy tud kormányozni. ... [A] keresztyén szentnek így kell szólnia: »Nolo episcopari.« Ha a keresztyén paradoxon jelent valamit, jelentése csak ez lehet: fogjátok a koronát és keljetek útra, kutassatok a pusztaságokban, a föld sötét odvaiban, amíg meg nem lelitek azt az embert, aki méltatlannak tartja magát, hogy viselje azt!”¹ – írja Gilbert Chesterton (1874–1936).

¹CHESTERTON, Gilbert: Igazságot! Szent István Társulat, Budapest, 2004. 168.

A keresztyén szent visszautasítása egy régi hagyományt idéz fel: *nolo episcopari*, azaz „nem akarok püspök lenni”, vagy pontosabban, ami legalább annyira a koronázókra vonatkozik, mint a jelöltre: „nem akarom, hogy püspökké tegyetek!”.

Mit mond nekünk ma ez a vonakodás a püspöki elhívásról? Még általánosabban: hogyan kell értenünk az egyházi tisztségre vonatkozó különböző elhívások egymáshoz való viszonyát? Különösen fontos ezt megvizsgálnunk annak a fényében, hogy a mostani egyházi választások során már igen korán nyilvánosan felléptek várható vagy potenciális püspökjelöltek, ami a választások előtt több hónappal megnyitotta a református egyházban a választási kampányt – a világi politikai választás logikája szerint. A kampány során a várható jelölt az, aki „püspök- vagy főgondnokjelöltség esetén elvállalná a felkérést”.² Ám az egyházmegyei közgyűlések előtt semmilyen jogi relevanciája nincs az adott tisztség elfogadására vonatkozó szándéknyilatkozatoknak vagy azok hiányának. Erről az elfogadásról a jelölő közgyűlésen csak a jelölő szavazás *után* kell nyilatkoznia³ a megszólított személynek.

A jelölést megelőző szándéknyilatkozatok könnyen a politikai választások működését honosítják meg az egyházban. Eszerint előbb „felépítik” a lehetséges jelölteket, hogy a választók megismerjék őket, majd a közösség az így előzetesen kiválasztott és bemutatott személyek közül dönthet. Maga az egyházi választási rend is részben ezt a vonalat követi, amikor a végső szavazólapra csak a legtöbb jelölést elérő, legfeljebb három személy kerülhet. Ez az eljárás jogilag világos és gyakorlatilag kezelhető, de nem vezethető le bibliai előírásból, és a lehetséges jelöltek gyors fókuszba állítása miatt kevesebb teret enged a közösség imádságos keresésének, kérdéseinek vagy éppen bizonytalanságának. A Szentírás elhívástörténeteiben Isten választása gyakran éppen az emberi rangsorokat fordítja meg. Dávidot apja még Sámuel előtt sem tartotta számon a lehetséges kiválasztottak között: a legfiatalabbat csak utólag hívták elő a nyáj mellől (1Sám 16). Az egyházi megkülönböztetésnek ezért nemcsak a legtöbb előzetes támogatást megszerző személyekre, hanem azokra is figyelnie kellene, akiket a közvélemény vagy a kampány eleve látókörön kívül hagy. Jelölt lehet olyan személy is, aki elutasítóan nyilatkozik, vagy egyáltalán nem nyilatkozik a jelölő közgyűlés előtt. Ez lehetőséget ad arra, hogy ne a világi kampány szerint, ne a potenciális jelöltek nyilatkozatai alapján, hanem sokkal inkább közösségi szinten, a tisztségről alkotott elképzeléseink alapján beszéljünk arról, hogy kik lehetnének vezetőink. Akár olyan személyekről is, akik nem kerülnek egy kampány reflektorfényébe. Sőt, az egyházi hagyomány szerint csak őket kellene komolyan vennünk mint lehetséges jelölteket. Miért is?

²PAROKIA.HU: A megalapozott döntésekért, <https://www.parokia.hu/v/a-megalapozott-donteseker> t/ Letöltve: 2026.09.04.

³KÉZIKÖNYV a Magyarországi Református Egyház választási szabályairól szóló 2022. évi IV. törvény alkalmazásához, https://reformatus egyhaz.hu/documents/3843/KEZIKONYV_a_valasztasi_torvenyhez_2026.09.02.pdf 21. Letöltve: 2026.09.04.

1. A belső elhívás nem tisztségre szóló felhatalmazás

Általában azokat a lelkipásztorokat és presbitereket mérlegeljük és ajánljuk, akik jelölésük esetén elfogadnák a jelöltséget. Gyakran bizonyosságot tesznek arról, hogy van a tisztségre belső elhívásuk. Csakhogy – kérdezhetjük –, ha például csak három személyt lehet jelölni egy tisztségre, akkor hogyan intézte a Szentlélek azt, hogy akár négyen vagy öten kaptak ilyen belső elhívást? Nincs talán az Úr Lelke tisztában egyházunk választási törvényének vonatkozó paragrafusaival? Vagy valaki esetleg félreérti a Lélek hívását? Megvizsgálhatjuk-e, hogy kinek valódi a belső elhívása a tisztségre? Egyikről sincs szó. A reformátori teológia ugyanis nem tud egyházi tisztségre vonatkozó belső elhívásról, *vocatio interná*ról. A belső elhívás tisztségre fókuszáló értelmezése egy későbbi képződménye a protestáns egyházaknak, mellyel kapcsolatban a 20. század elején is megfogalmazódtak kritikák. Ennek a belső elhívásnak a nyilvános közlése – és itt a *belső* kinyilvánításának anakronizmusán hangsúly van – meg különösképp azokban az időkben harapózik el, mikor a külső elhívás, az egyház közösségének a szolgálat alkalmasságára felismerő aktusa elhalványul vagy eltorzul. Érthető módon, amikor a szocializmus időszakában a kontrollált egyházban a vezető személyek kiválasztása állami befolyás alatt történik, akkor az érdekvezérelt külső elhívás helyett nagyobb hangsúly kerülhet más szempontokra. A politikailag kompromittált egyházi helyzetben erősödik fel ez a sajátos belső elhívásra vonatkozó hivatkozás. Joó Sándor, Cseri Kálmán és Farkas József példája azt mutatja, hogy valaki magasabb egyházkormányzati tisztség nélkül is országos hatású lelki vezetővé válhat: tekintélyüket nem a hivatal, hanem igehirdetésük hitelessége és szolgálatuk gyümölcse alapozta meg.

Luther felismerése az volt, hogy Isten megszólító elhívása nem vonatkozhat csak a papokra és szerzetesekre, hanem az elhívás általános, amelynek belül engedve a megkeresztelt ember a világban betöltheti feladatát, küldetését, legyen ő utcaseprő, földműves vagy lelkész.⁴ Ezzel összhangban Kálvin is arról beszél, hogy a belső elhívás nem egy tisztséghez, hanem a hívó ember megtéréséhez kapcsolódik, melynek nyomán minden keresztyénnek be kell töltenie feladatát a világban: „Ez a belső elhívás tehát az üdvösség csálhatatlan záloga.” (Inst. 3.24.2) A belső elhívásról, azaz üdvösségünkéről tanúságot teszünk, szavakkal és tettekkel vagyunk tanúi Isten megváltó erejének. Egyrészt a belső elhívás általánossága miatt nem hivatkozhatunk konkrétan a tisztségre szóló „belső elhívásra”. Másrészt pedig létezik a tisztségre szóló elhívásnak egy harmadik fajtája, amely a belső elhívással ellentétben nem kibeszélhető, hanem csöndes; nem bizonyágtevő, hanem visszafogott; nem kutatható, hanem titkos.

2. A külső elhívás és a szív titkos bizonyága

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a külső elhívás tételes fontosságát, vagyis hogy az egyház nyilvános rendje szerint megvizsgálja azt, hogy milyen tisztségre ki lehet a

⁴KODÁCSY Tamás, *Ökumené az egyetemes papság elvében*, in: PUSKÁS Attila; PERENDY László; HOVÁNYI Márton (szerk.): Reformáció és ökumenikus párbeszéd. Teológiai tanulmányok – Varia theologica 9. Szent István Társulat, Budapest, 2018. 143-155. 147.

legalkalmasabb. Ez nem merülhet ki abban, hogy az előzetes elfogadó nyilatkozatot tevő személyeket interjúolja. Az egyéni elhívás mindig Isten népének közös elhívásán belül értelmezhető. Isten hívása rendszerint közvetített: az igehirdetés, az egyház tanítása, valamint a szükségek, ajándékok és szolgálati lehetőségek közösségi megkülönböztetése által válik felismerhetővé.⁵ De ha csak a külső elhívás áll a fókuszban, akkor elvész annak a kapcsolódó harmadik elhívásnak a funkciója, amelyet Kálvin titkos elhívásnak (*vocatio arcana*) nevez.

„Csak a külső és ünnepélyes elhívásról szólok, amely az egyház nyilvános rendjéhez tartozik; és nem érintem azt a titkos elhívást, amelyet minden egyes szolga maga tud Isten előtt, és amelynek az egyház nem tanúja. Mert annak a szívünk az igaz tanúja, hogy nem becsvágyból, nem bírvágyból, sem más mohó kívánságból, hanem egyedül csak Isten tiszta félelméből és az egyház építésének igyekezetéből fogadtuk el a felkínált tisztet.” (Inst. 4.3.11).

Kálvin nem tagadja a szolgálatnak ezt a személyes, Isten előtt megélt dimenzióját, de nem teszi az egyházi eljárás nyilvánosan igazolható alapjává. Az egyház nem lehet közvetlen tanúja a szív indítékainak. Isten hívásának belső felismerése nem tehető a jelöltség nyilvános bizonyítékává. Az erre való hivatkozás önmagában nem segíti a bölcs megkülönböztetést, hanem a szívek illetéktelen mérítségének terére vezeti azt: a közösségnek olyan belső bizonyosságok hitelességéről kellene döntenie, amelyeknek nem lehet közvetlen tanúja. A reformáció története arra is figyelmeztet, hogy a közösségi és szentírási megkülönböztetés fölé helyezett prófétai küldetésűdat pusztítóvá válhatott, amint azt Müntzer Tamás, majd a münsteri prófétakirályság példája mutatja. Ez a tágabb történeti háttér érthetővé teszi Kálvin visszafogottságát: a titkos elhívást Isten előtt valóságosnak tekinti, de nem teszi az egyház ítéletének tárgyává. A titkos elhívás kimondása hivalkodó, és éppen annak a kálvini alázatnak mond ellent, melyben a jelölt Isten előtt leteszi becsvágyát, bírvágyát, mohóságát, és nem saját érdekét, hanem az egyház építését tartja szem előtt. Ez azt is jelenti, hogy a *nolo episcopari* belső meggyőződésről szóló hallgatása része a helyes reformatori elhívásnak.

3. A vonakodástól az engedelmes igenig

A tisztségre szóló elhívás két elemét (külső és titkos) nem két egymás mellé helyezett bizonyosságnak kell látnunk, hanem egymással dinamikus kölcsönhatásban lévő párbeszédnek a jelöltben. A titkos elhívás nem törekvő, hanem inkább visszafog. A külső elhívás biztatására, felkérésére, elismerésére őszinte válaszként fogalmazódik meg a szív belső fékje, tudatában a hatalomvágy kísértésének. Így ez sokszor menekülsként jelenik meg, ami a *nolo episcopari* legitim megnyilvánulása. Az őszö-vetségi elhívástörténetekben a küldetés gyakran nem az ember törekvése, hanem Isten kezdeményezésére épül. Mózes alkalmatlanságára és beszédképtelenségére hi-

⁵SCHUURMAN, Douglas J.: „Vocation.” Encyclopedia of Christianity Online. Brill, <https://referenceworks.brill.com/display/entries/ECO/V.17.xml>

vatkozik, Jeremiás fiatalságával védekezik, Ézsaiás saját tisztátalanságát ismeri fel, Ámós pedig tagadja, hogy hivatásos prófétai körből érkezett volna. Jónás menekülése ugyanakkor arra figyelmeztet, hogy a vonakodás önmagában nem elégséges: lehet alázat, de lehet engedetlenség is. A prófétai küldetés hitelességét ezért nem önmagában a tiltakozás, hanem az isteni hívásra adott, végül engedelmes válasz alapozza meg.

Az egyháztörténetben gyakran találkozunk vonakodó vezetőkkel. Tours-i Márton a hagyomány szerint a libaólba menekült, és a gágogás leplezte le, Ambrus megpróbált kitérni püspökké választása elől, Augustinus pedig sirva fogadta választását. A reformáció idején Farelnek kellett Kálvint Genfben maradásra kényszerítenie, John Knox pedig könnyek között engedett a gyülekezet prédikátori hívásának. Vonakodásuk azt fejezte ki, hogy a tisztséget nem maguk szerezték meg, hanem a közösség hívására fogadták el. A nolo episcopari végső tanulsága így nem az, hogy csak az a vezetésre alkalmas ember, aki végig tiltakozik. Inkább az, hogy az egyházi hivatal nem lehet sem megszerzendő rang, sem vállalhatatlan külső teher. Hívás és felelet, ajándék és rend, lelkiismeret és közösség találkozási pontja. Az egészséges egyházban van helye a vonakodásnak, a karizma felismerhető, a becsvágy korlátozható, a tévedés korrigálható. A lelkipásztor és a presbiter is belső szabadsággal mondhat igent arra, amit nem önmagának szerzett. Leghamarabb a jelölő közgyűlésen.